

INFLUENȚA MEDIULUI ASUPRA COMPORTAMENTULUI UMAN

Lector univ.dr. MONICA ANGELA BARA, prof.univ.dr. MARIOARA LUDUȘ AN,
Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia

ABSTRACT: *Influence of the environment on human behavior. In the study of human development as a science of genetics development brings not only knowledge but also revealing new questions. Of these, the most current scientific world refers to the ways in which the environment influences human behavior and the way in which man comes on the environment*

Keywords: *environment, human behavior, common environment, specific environment, genotype, phenotype, unrequited environment*

Noțiuni introductive

În genetica *comportamentului uman*, se vorbește despre mediu în sensul cel mai larg, făcându-se referire la *factori de mediu* de câte ori nu poate fi vorba de factori genetici implicați în caracterele studiate [G., Oancea - Ursu, 1985].

O ramificare a acestui ultim termen în contextul geneticii, o constituie un *mediu comun*, urmărit atunci când se studiază variații în cadrul unei familii ce nu au o explicație genetică, și un *mediu specific*, caracteristic pentru fiecare individ în parte.

În studiul geneticii, un rol important îl are noțiunea de **genotip**, definind constituția genetică a unui organism. Rezultatul manifest al interacțiunii dintre genotip și mediu poartă numele de **fenotip** și se constituie în ansamblul caracterelor morfologice, fiziologice, biochimice, psihologice și comportamentale ale unui organism.

Metode de studiu ale influențelor de mediu

Mare parte din studiile de genetică au fost desfășurate pe animale. Dar, psihicul uman fiind mult mai complex, influența mediului asupra fenotipului devine și ea o problemă mai complexă decât în cazul animalelor.

Studiile pe oameni sunt mult mai dificil de efectuat, cercetătorul neavând posibilitatea de a controla mediul în care se dezvoltă subiecții săi. Cu toate acestea, G. Oancea-Ursu (1985) a identificat următoarele trei principale metode de cercetare folosite în investigarea raportului ereditate - mediu:

A. Influența factorilor de mediu. Încercările de a explica asemănările între membrii unei familii prin împărtășirea unui mediu comun nu au dus la rezultate mulțumitoare. Studiind frații din familii cu adopții s-a constatat că mediul este responsabil pentru 25% din variația nivelului de inteligență, dar această influență se manifestă doar în copilărie.

Mai productive s-au dovedit cercetările care urmăresc variațiile produse de mediul specific, cel neîmpărtășit. În această situație, intervine problema definirii acestui tip de mediu. Există anumite componente care, la prima vedere, țin de mediul comun - frații ai căror părinți divorțează împart, aparent, aceeași experiență de viață în acest sens. Dar experiența lor subiectivă diferă, fiecare fiind afectat într-un anumit mod de eveniment și percepându-l într-un fel propriu. De aceea, inclusiv aceste evenimente trăite în comun pot fi interpretate ca parte din mediul specific.

Alți factori care intervin aici și care trebuie avuți în vedere sunt experiențele din

afara vieții de familie, accidente, boli, factori perinatali. Două studii pe gemeni monoziгоți crescuți împreună exemplifică efectele mediului neîmpărtășit.

Primul studiu, arată că greutatea diferită la naștere între gemeni corelează cu diferențe privind performanțele școlare și comportamente problematice la vârsta de 7 ani.

Cel de-al doilea studiu identifică drept cauze pentru nivelele diferite de anxietate (între gemeni) la vârsta școlară mai multe componente de mediu specific: experiențe școlare negative, respingerea din partea copiilor de aceeași vârstă, factori perinatali, boli, accidente.

B. Corelația genotip - mediu. Studiile centrate pe mediul neîmpărtășit au evidențiat că, deși părinții raportează comportamentul lor ca fiind similar față de toți copiii lor, aceștia percep foarte diferit relația lor cu părinții față de relația fraților cu aceștia. Diferențele au fost confirmate de observația condusă de cercetători și au fost corelate cu elemente ale fenotipului copiilor.

S-a observat, de exemplu, o asociere între comportamentul negativ din partea mamei față de copil și comportamentele anti-sociale ale acestuia. Inițial, rezultatul obținut a fost pus pe seama influenței mediului specific. Dar a apărut apoi întrebarea dacă diferențele în comportamentul părinților sunt factori ce țin strict de mediu sau se manifestă în ele și factori genetici.

Concluziile ulterioare au nuanțat problema sub următoarele două aspecte:

- pe de o parte, **diferențele** (inclusiv genetice) între frați produc reacții diferite din partea părinților față de copiii lor;
- pe de altă parte, **percepția** comportamentului parental este mediată genetic prin intermediul personalității.

Sunt descrise trei tipuri de corelații:

- **pasivă**: genotip corelat cu mediul familial (exemplul părinților cu talent muzical care își cresc copilul oferindu-i educație muzicală);
- **evocativă**: reacție din partea altor

persoane din mediu la caracteristici ale individului determinate genetic (copilul are calități muzicale dar care sunt descoperite doar la școală);

- **activă**: individul caută activ sau creează mediul corelat cu înclinațiile sale determinate genetic (deși nu este „descoperit” de altcineva ca un talent muzical, el își identifică această calitate și o valorifică din proprie inițiativă).

Cercetările din această categorie au demonstrat că *fondul genetic mediază numeroase componente ale mediului*: stresul asociat evenimentelor asupra cărora avem un oarecare control, alegerea prietenilor (influența genetică crește începând din adolescență), expunerea la droguri sau la traume, accidentele în copilărie, divorțul, mediul de lucru etc.

C. Interacțiunea ereditate - mediu. Mergând chiar mai departe de corelațiile menționate anterior, se poate spune că efectul mediului asupra fenotipului este influențat de genotip și totodată efectul genotipului asupra fenotipului este influențat de mediu. Factori genetici și de mediu ce ar produce separat anumite efecte, atunci când se manifestă simultan pot amplifica acest efect sau, dimpotrivă, îl pot diminua semnificativ.

Un exemplu este cel al riscului de condamnări penale pentru copiii adoptați ai căror părinți biologici sau adoptivi au avut astfel de condamnări. Riscul este crescut și în cazul în care influența vine dinspre părinții biologici, și dinspre cei adoptivi, dar este cel mai ridicat în situația în care și unii părinți, și ceilalți au avut astfel de condamnări.

Un alt studiu pe adopții a urmărit riscul pentru tulburări de comportament în adolescență.

Riscul genetic era dat de părinți biologici cu diagnostic de personalitate anti-socială sau dependență de droguri.

Riscul de mediu era reprezentat de probleme maritale, legale sau psihiatrice ale părinților adoptivi. Rezultatul a arătat că

adolescenții cu risc genetic ridicat au fost mai sensibili la influența stresului din mediul familial adoptiv, iar cei cu risc genetic scăzut nu au fost afectați de stresul din mediu. Astfel de interacțiuni nu au fost identificate în studiile vizând inteligența efectuate pe copiii adoptați.

Studiile gemelare din această categorie au demonstrat că riscul genetic privind alcoolismul este potențat într-un mediu permisiv, iar comportamentul anti-social cu

determinare genetică se moștenește mai ales în familiile cu situație economică bună.

Concluzii

Fără îndoială că fiecare dintre noi este un produs atât al eredității, cât și al mediului. Este interesant și important de descoperit modurile specifice în care acești doi determinanți influențează ceea ce devenim ca persoane, precum și interacțiunea dintre factorii genetici și cei de mediu.

BIBLIOGRAFIE

1. Munteanu, A., (1998), *Psihologia copilului și a adolescentului*, Timișoara: Editura Augusta
2. Oancea-Ursu, G., (1985), *Ereditatea și mediul în formarea personalității*, Timișoara: Editura Facla